

unicef

Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України

Опитування на контрольних пунктах в'їзду-виїзду на лінії розмежування (КПВВ)

Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України (USE) являє собою складний аналітичний інструмент, покликаний покращити розуміння соціальної динаміки в п'яти східних областях: Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській і Харківській. Індекс соціальної згуртованості і примирення ООН для східної України (USE) допомагає визначити стратегічні точки входу для рішень і програм, які сприяють зміцненню соціальної згуртованості.

Індекс USE базується на методології Індексу соціальної згуртованості і примирення (SCORE), розробленій на Кіпрі Центром сталого миру й демократичного розвитку (SeeD) та ПРООН. З того часу Індекс SCORE був запроваджений в кількох країнах Європи і світу для сприяння міжнародним і національним зацікавленим сторонам у розробленні рішень, заснованих на фактичних даних, які можуть зміцнити зусилля в області соціальної єдності і примирення.

Індекс соціальної згуртованості і примирення спільно імплементується трьома агентствами ООН в Україні – Програмою розвитку ООН, Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) і Міжнародною організацією з міграції (МОМ). Перша хвиля USE була проведена в 2017 році агентствами ООН за підтримки Європейського Союзу.

Імплементация Індексу USE почалася з серії консультацій з владою і представниками громадянського суспільства в Києві та в кожній з п'яти областей для розроблення концептуальної моделі того, що являє собою соціальна єдність на сході України (рис. 1). Перша хвиля USE, яка була завершена в жовтні 2017 року, відображає погляди приблизно 10000 осіб, що проживають в п'яти областях на сході України. Вона охопила дослідження 5300 респондентів; опитування 3331 учня шкіл у Донецькій і Луганській областях; 72 глибоких інтерв'ю з експертами; а також індивідуальне опитування 1500 осіб, які проживають на непідконтрольних уряду територіях, та перетинають лінію розмежування на п'яти контрольних пунктах у Донецькій і Луганській областях. Результати, представлені в цьому короткому огляді, показані на обласному рівні для Дніпропетровської, Харківської та Запорізької областей, і на рівні кластерів районів у Донецькій і Луганській областях, що дозволяє здійснити детальніший аналіз. З результатами першої хвилі USE можна ознайомитися на сайті use.scoreforpeace.org

Методика

Анкета USE для опитування на КПВВ є меншою за обсягом та адаптованою версією анкети для загального опитування USE, і тому її не можна порівнювати з результатами інших компонентів дослідження. Усі 1500 респондентів (54% жінок та 46% чоловіків) були вибірково відібрані та конфіденційно опитані на п'яти контрольних пунктах в'їзду-виїзду із застосуванням статевих та вікових квот. Отримані результати не можна вважати показовими для всього населення НПУТ, так як вони відображають лише погляди осіб, які відвідують ПУТ через ці КПВВ.

Резюме основних результатів

Проаналізувавши дані опитування на КПВВ за методикою USE, можна зробити такі висновки:

- Переважна більшість осіб, які проживають на НПУТ та які перетинають лінію розмежування, підтримують мирне врегулювання конфлікту та зберігають позитивне відношення до більшості «інших» груп громадян України (наприклад, до людей із західної України, людей, які живуть на ПУТ, людей, які підтримують тісніші зв'язки з Росією та ін.);
- Задоволення рівнем наданих послуг нижче з-поміж осіб, які перетинають лінію розмежування у Луганській області (порівняно до осіб з Донецької області), що також віддзеркалено у схильності до міграції;
- Саме цей сегмент населення – люди, які проживають на НПУТ, але їздять до ПУТ – має потенціал виступати як інструмент для подолання конфлікту та відновлення соціальної злагоди і згуртованості між різними сегментами населення України.

Основні результати

Переважає більшість людей, які часто їздять і з Донецької, і з Луганської НПУТ, відмовляються від застосування сили для вирішення конфлікту, демонструючи майже однакову підтримку виключно мирного врегулювання (Таблиця 1), незалежно від різних думок щодо того, яке саме політичне врегулювання може привести до такого рішення.

Таблиця 1: Шкала «Надання переваги військовій операції»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особа з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ					Особа з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ					
1,6					1,1					

* Вибір військової операції як бажаного способу вирішення конфлікту на сході України (0 свідчить про те, що респонденти не підтримують військову операцію, 10 вказує, що більшість, якщо не все населення підтримує військову операцію для вирішення конфлікту).

Найбільш бажаним рішенням є безумовна реінтеграція НПУТ – так відповіли особи, які перетинають лінію розмежування і їздять з Донецької та Луганської областей – 5,7 та 6,6 балів відповідно (Таблиця 2). Дослідження показало, що серед респондентів підтримка незалежності або інших форм політичного врегулювання, які б привела до того, що НПУТ відокремилась від України, нижча. У той же час демографічний аналіз показує, що ті респонденти з НПУТ, які перетинали лінію розмежування та які вказали на підтримку інших форм політичного вирішення конфлікту (наприклад, реінтеграція, але зі спеціальним автономним статусом, незалежність та ін.), також з великою ймовірністю мають вищий рівень економічної захищеності і/або мають краще соціально-економічне становище.

Таблиця 2: Шкала «Політичне бачення: НПУТ у складі України без особливого статусу»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особа з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ					Особа з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ					
5,7					6,6					

* Надання переваги варіанту, коли НПУТ лишається у складі України без особливого статусу (0 вказує на те, що респонденти не підтримують таку точку зору, 10 вказує на повну підтримку).

Також важливо зауважити, що серед осіб, які регулярно перетинають лінію розмежування зберігається виражена тенденція бути позитивно налаштованими щодо різних «інших» груп громадян України, незалежно від того, які політичні погляди можуть мати ці інші групи, де вони проживають, чи який вони мають соціальний статус (Таблиці 3 та 4). Це свідчить про те, що переважна більшість цих осіб є схильними до програм та заходів, спрямованих на зміцнення соціальної згуртованості між різними областями та/або спільнотами України, якщо така можливість буде представлена.

Таблиця 3: Шкала «Позитивне ставлення до людей, які живуть на ПУТ у Донецькій та Луганській областях»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особи з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ						Особи з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ				
8,3						8,6				

* Позитивне ставлення до людей, які живуть на ПУТ у Донецькій та Луганській областях (0 свідчить про холодне та вороже відношення, 10 свідчить про те, що люди відчувають теплі та приязні почуття).

Таблиця 4: Шкала «Позитивне ставлення до людей із західної України»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особи з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ						Особи з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ				
6,6						7,3				

* Позитивне ставлення до людей із західної України (0 свідчить про холодне та вороже відношення, 10 свідчить про те, що люди відчувають теплі та приязні почуття).

Найбільш різнилися відповіді осіб з НПУТ Луганській та Донецькій областях, що їздять між НПУТ та ПУТ, щодо їх задоволеності рівнем соціальних та комунальних послуг, що надаються. Так, особи, що їздять між НПУТ та ПУТ з Луганської області за обома показниками (Таблиці 5 та 6) дали оцінку значно нижчу порівняно відповідної групи людей з Донецької області.

Таблиця 5: Шкала «Рівень задоволеності соціальними послугами, що надаються за місцем проживання»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особи з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ						Особи з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ				
7,5						4,6				

* Рівень задоволеності соціальними послугами, що надаються за місцем проживання (0 свідчить про повну незадоволеність, 10 свідчить про повну задоволеність).

Таблиця 6: Шкала «Рівень задоволеності комунальними послугами, що надаються за місцем проживання»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особи з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ						Особи з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ				
7,7						3,2				

* Рівень задоволеності комунальними послугами, що надаються (наприклад, водопостачання та водовідведення, опалення та утилізація відходів) за місцем проживання респондента (0 свідчить про повну незадоволеність, 10 свідчить про повну задоволеність).

Також респонденти з Луганської області дали дещо нижчу оцінку тому, наскільки економічно захищеними вони себе почувають (Таблиця 7), те ж стосується й їх особистої безпеки (Таблиця 8). З іншого боку, особи, які перетинають лінію розмежування, з обох областей оцінили власну економічну захищеність вище, ніж особисту безпеку.

Таблиця 7: Шкала «Економічна безпека за місцем проживання»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особи з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ						Особи з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ				
5,3						4,8				

* Сприйняття економічної безпеки (ступінь, до якої респонденти відчують стабільність джерел доходів: 0 свідчить про відсутність відчуття економічної захищеності, 10 свідчить про відчуття повної економічної захищеності).

Таблиця 8: Шкала «Особиста безпека за місцем проживання»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особи з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ						Особи з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ				
4,7						4,3				

* Сприйняття особистої безпеки (ступінь, до якої респонденти відчують себе у безпеці в їх громадах: 0 свідчить про повну відсутність відчуття особистої безпеки, 10 свідчить про відчуття повної особистої безпеки).

І, нарешті, схильність до міграції серед жителів НПУТ Луганської області вища, що, напевне, не дивно, з огляду на стабільно нижчі оцінки з більшості соціально-економічних показників з боку осіб, що проживають на НПУТ Луганської області та які часто перетинають лінію розмежування. Аналіз показав два найвагоміших фактори, які впливають на схильність до міграції:

- Політична безпека: чим нижче відчуття політичної безпеки, тим вища ймовірність, що людина може покинути свою громаду. І навпаки, чим вище відчуття політичної безпеки, тим вища ймовірність, що людина залишиться вдома; а також
- Вік: чим старша людина, тим нижче ймовірність того, що вона покине свою громаду. Тому схильність покинути рідний край значно вища серед молоді й працездатного населення.

Таблиця 9: Шкала «Схильність до міграції»

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Особи з Донецької області, які їздять між НПУТ та ПУТ						Особи з Луганської області, які їздять між НПУТ та ПУТ				
4,3						5,3				

* Схильність до міграції (ступінь, до якої людина схильна покинути рідний регіон у пошуках кращих можливостей; 0 свідчить про те, що ніхто не збирається лишати рідний край, 10 свідчить про те, що бажання виїхати з регіону притаманне всім без винятку).

Якими б важливими ці два фактори не були б, вони аж ніяк не понижують вплив інших причин, які можуть перешкодити опитаним виїхати зі своєї громади, або які можуть схилити їх залишитися. Такими причинами можуть бути як негативні фактори (наприклад, нестача ресурсів, відсутність альтернатив для життя в іншому місці або економічних можливостей тощо), так і позитивні (наприклад, відчуття приналежності респондентів до місця проживання, визнання та особистий комфорт у спільноті, де вони живуть).

Результати Індексу USE на контрольних пунктах в'їзду-виїзду та інші опитування показали, що три основні причини, через які люди їздять з НПУТ на ПУТ – це відвідування родичів і друзів, купівля товарів, необхідність користування банківськими та юридичними послугами. Однак високі показники перетину лінії розмежування були викликані введенням різних обмежень (наприклад, обмеження на доступ до платежів і пільг, обмеження на переміщення товарів тощо). Той факт, що (висока) інтенсивність поїздок зберігається, свідчить про постійну потребу в доступі до споживчих товарів, фінансових послуг тощо, які є на території ПУТ. Крім того, що важливо, це свідчить про близькість, яку люди з НПУТ відчують до людей, які проживають на ПУТ. У цьому контексті особи, які їздять з НПУТ до ПУТ, мають значний потенціал для підвищення соціальної згуртованості всередині та між різними громадами та «групами» на сході України, у тому числі, які проживають по всій НПУТ. Після встановлення необхідних політичних умов такий ресурс може стати критично важливим для процесу сталої й мирної реінтеграції.